

בזה עוד כמאמר מרן בעל בית אברהם זי"ע כי גדול כוחו של ביטול הישות לפניו ית' לבחי' אין, דהנה איתא בזהר הק' (שאומרים לפני התקיעות) כי המקטרג מקטרג ואומר פלוני עבד כך פלוני עבר על כך. שהקטרוג הוא רק כשהוא בבחי' ישות שאו שייך לומר פלוני עבר על כך, אבל אחרי שמבטל את עצמו באופן מוחלט לפניו ית' לבחי' אין, שוב אינו פלוני שעבד כך ועבר על כך כיון שהוא בבחי' אין, ומסתלקים ממנו כחות הס"א וזוכה לגאולה השלמה.

אחרי נפילה לידי הס"א, ועד כי נמצא בעמקי הקליפות, אשר גם אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה"א ומשם יקתך, שהבורא ית' הכין דרך לכל אחד איך שיתחזור בתשובה ויתקן את פגמיו, שראשיתו הוא כמו בגלות מצרים שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה, שע"י האנחה העמוקה וההתבטלות מפניו ית' זוכה לגאולה. התיקון הגדול לכל עניני הפגמים הוא ביטול הישות לפניו ית' ש' לך אני וכל אשר לי ולך א' תשוקתי, ולך אזעק בך אדבק, שהיא עבודה קשה שבמקדש. ויש להוסיף

והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל

א.

ההעדר, וכל זמן שלא נרקב הישן אין החדש יכול לצמות. אמנם אם יתקרב לגמרי ולא תשאר הקוסטא דחיותא כבר גם כן לא תתכן הצמיחה. וזמן הצמיחה המחודשת הוא כאשר הגרעין נמצא בין ההעדר והקיום, שכולו נרקב מלבד הקוסטא דחיותא. ועל דרך זה היה ענינם של ישראל במצרים, שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה בחי' העדר גמור מלבד הקוסטא דחיותא שנשארה בהם שלא נפלו לשער הנו"ן. ודוקא אז בין ההעדר לקיום היה זמן צמיחתם המחודשת, שהוציאים הקב"ה ממצרים ונולד עם חדש העם הנבחר לה'. וזה ענין כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, שקודם לכן א"א היה להוציאם, וגם לא מאוחר יותר שתשאר הקוסטא דחיותא מכחה יוכלו להגאל, ברגע זה שבין ההעדר והקיום, הוא הזמן הראוי לצמיחה המחודשת של העם הנבחר. וזהו ענין המראה הגדול שהראהו הקב"ה למשה בראשית שליחותו, והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל, כחות הטומאה הולכים ומכלים את כלל ישראל, אבל הסנה איננו אוכל, שאינם נשרפים לגמרי אלא נשאר בהם עדיין קוסטא דחיותא. ועל זה התפלא משה ויאמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, משה תמה מהו כח הקוסטא דחיותא שבהם, ואיך יתכן שהם שרויים בטומאה כזו ואעפ"כ אינם נשרפים מגודל הטומאה לגמרי.

וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה. וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו א' מתוך הסנה וגו'. ויאמר אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. יש לבאר ענין המראה הגדול הזה אשר הראה הקב"ה למשה טרם שלחו דמשמע שבמראה הזה טמון סוד השליחות.

וי"ל הענין ע"פ מד"א בספה"ק בבי' מאה"כ (דברים טז) כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, דהיות שהיו שוקעים במ"ט שערי טומאה, ואם היו נופלים בשער הנו"ן היו ח"ו אבודים, לכך היתה יציאת מצרים בחפזון, פן בהשארם עוד מעט יפלו ח"ו לשער הנו"ן. אכן צריך ביאור זה גופא מדוע סבב הקב"ה שישארו במצרים עד הרגע האחרון, ומדוע לא הוציאים קודם ששקעו במ"ט שע"ט שלא יהיו בסכנת אבדון. אלא עומק הענין בזה עד"מ לגרעין הזרע הנזרע באדמה, דקודם מרקיב הגרעין עד שלא נשאר בו כי אם קוסטא דחיותא ואז מתחיל להצמיח. כי לא תתכן צמיחה מחודשת אלא כאשר קדם לה

את מכאוביו. ואיתא ע"ז במדרש (שמ"ר ג, ב), ראיתי לא נאמר אלא ראה ראיתי, אמר לו הקב"ה, משה אתה רואה ראה אחת ואני רואה שתי ראיות. וי"ל בזה, ע"פ מאמר מרן הק' מקוברין זי"ע, שהגרוע ביותר הוא כאשר יהודי משלים עם מציאותו הרוחנית כמות שהיא ואינו עמל לשנותה. שכל זמן שיהודי אינו משלים עם המציאות, מצפוננו מייסרו על מצבו הרוחני וחש כי חיים שכאלה אינם חיים, תובעתו נפשו לעמול ולהתייגע כדי להגיע להתחדשות, ואז אינו אבוד. זה כח הקוסטא דחיותא הגדול ביותר, תביעת הנפש שאינו משלים עם מצבו, ומזה תחילת הצמיחה. והוא עד"מ לאדם שנפל לבור עמוק, שכל זמן ששומעים אותו לבכות ולצעוק, אות הוא שעודנו חי, וכאשר אין שומעים את צעקתו סימן שנפילתו קשה ביותר והכרתו אינה עמו. על דרך זה גם ברוחניות, יהודי שיש לו הכרת אלקות גורם זאת לו יסורי הנפש התובעתו להתעלות ואינו משלים עם מצבו, וזה הקוסטא דחיותא לצמיחתו המחודשת.

וזה פי' ראה ראיתי את עני עמי, אתה רואה ראה אחת ואני רואה שתי ראיות, דמשרע"ה אמר הן בני ישראל לא שמעו אלי, שהיה סבור שכבר אינם שומעים כלל לדבריו בהיותם מיואשים לגמרי, שהשלימו עם המציאות שמשוקעים במ"ט שערי טומאה, וע"ז השיב לו הקב"ה ראה ראיתי את עני עמי שאני רואה שתי ראיות, אתה רואה רק את החיצוניות, ואני רואה הן את החיצוניות והן את הפנימיות שבפנימיות, כי ידעת את מכאוביו, היינו שרואה אני את גודל הכאב בפנימיות נפשם אשר צעק לבם אל ה' על שפל מצבם. ואף שבחיצוניות הם משוקעים במ"ט שערי טומאה, בפנימיות שבפנימיות נפשם הינם מלאים בכאבים ויסורי הנפש ומשועים לגאולתם ופדות נפשם. וזה יל"פ גם במאמר של נעליך מעל רגליך, היינו שתוריד את החיצוניות העוטה על הפנימיות, אז תראה כי בפנימיותם אדמת קדש הם.

זו הקוסטא דחיותא הנשארת תמיד אצל יהודי, שהקב"ה מעיד עליו כי ידעת את מכאוביו, וכמאמר מרן הק' מקוברין זי"ע, ממעמקים קראתיך ה', מעמקי הקליפות, עד"ז י"ל גם ממעמקי הנפש, שאף

אמנם ענין הקוסטא דחיותא שנמצא בהם הוא כמאחז"ל בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים. והיינו שבמצרים לא היה להם מאומה שהרי שקעו במ"ט שערי טומאה, ורק שורש האמונה נשאר בהם, כדאיתא בחסד לאברהם (פ"ד ענף ב, ב) שהאמונה היא בחינת כח ההיולי, שהיא בשורש נשמות ישראל שהם חלק ה' עמו, ובחינתו יורדת עד בחי' תחתונה שבנפש אדם וכו', לכן מאמינים בני מאמינים נקראו, ר"ל שכן יסוד נפשם משורש האמונה והאמת, ע"כ. והיינו דגם כאשר יהודי נמצא במצבים השפלים ביותר ומשוקע במ"ט שערי טומאה, חי וקיים כח האמונה בפנימיות נפשו. והאמונה היא בחי' הקוסטא דחיותא, ממנה תחילת הצמיחה המחודשת. וע"ז טען משרע"ה והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, שהיה סבור שגם האמונה כבר פגומה אצלם, שלגודל הטומאה שבה הם נמצאים לא יתכן שנשארה אצלם האמונה בטרתה, ואם כן לא נותר בהם קוסטא דחיותא. ולכך אמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, איך יתכן שנשאר בהם הקוסטא דחיותא של טוהר האמונה על אף גודל אש הטומאה. והשיב לו הקב"ה, של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא, המקום אשר אתה עומד עליו מרומז על בני ישראל שאתה עומד ומדבר אודותם, ישראל הם קדש קדשים, ואף בהיות יהודי משוקע במ"ט שערי טומאה קיים בו כח האמונה, כמאמר מרן הר"נ מלכוכיץ זי"ע, שעל יהודי להאמין שהוא מאמין, ואף כשאינו מרגיש כן יאמין כי בפנימיות נפשו מאמין הוא אלא שעבים מכסים ממנו את אור האמונה. האמונה מושרשת בפנימיות נפשו של יהודי מאבות אבותינו, כמאמר הקב"ה למשה (שמו"ר ג, יב) בניי מאמינים בני מאמינים הם. ואף שהסנה בוער באש הסנה אינו אוכל, שבכל מצב שהוא לא נכבה כח האמונה בפנימיות נפשם, ויש בהם את הקוסטא דחיותא שמכחה יוכלו להיגאל ממצרים.

בעוד אופן י"ל ענין וירא מלאך ה' אליו בלבת אש וגו' והסנה אינו אוכל, על יסוד המבואר שכתו הרוחני של יהודי אינו נאכל ונשרף לגמרי. והנה כתיב להלן, ראה ראיתי את עני עמי וגו' כי ידעתי

ושרפים, כדאיתא בזוה"ק פר' שמות (ת"ב כ.). לעליונים לא קרא בנים לתחתונים קרא בנים, שהם כביכול חלק מעצמותו ית' ומיוחדים ביחוד גמור עם קוב"ה. וכמ"ש הרה"ק ר"ב ממז'בוז' זי"ע, שגם ליהודי אי אפשר לבאר מהו יהודי. אילו היתה ליהודי ההכרה הנכונה במהותו של יהודי ורום ערך קדושתו לא היה מסוגל כלל לחטוא ולקלקל את מעלתו, אלא שאי אפשר לבאר זאת כיון שהוא למעלה מכל מושג. וזה אמר הקב"ה למשה אל תקרב הלום, התמיהה מדוע לא יבער הסנה שייכת רק בתפיסה גשמית טבעית, אבל את ישראל אין לגשת להעריך בתפיסה כזו, כי הם למעלה מכל זה וכל הכללים הטבעיים אינם חלים עליהם. וזהו אומרו של נעליך מעל רגליך, תתפשט מהתפיסה הגשמית שאתה עומד בה, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, קודש ישראל לה', שהם בבחי' כל טינופת לא יטנפו. מראה זה הראה הקב"ה למשה טרם הטיל עליו את השליחות הגדולה להוציא את בני ישראל ממצרים שאז נהיו עם הנבחר, והודיעו הקב"ה קודם לכן את גודל מעמדם ורום ערכם של ישראל, אשר אדמת קודש הם.

וזה היה גם דבר ה' הראשון ששלח לומר לפרעה, בני בכורי ישראל, דאף שהיו משוקעים אז במ"ט שערי טומאה, הרי בפנימיותם בנים אתם לה' אלקיכם. וכנזכר מאמר מרן הר"ן מלכוביץ זי"ע, דיהודי גם כאשר מרגיש פגום באמונה עליו להאמין שבפנימיותו מאמין הוא, אלא שעבים מכסים ממנו את אור האמונה, כי בנים אתם לה' אלקיכם ובפנימיותו דבוק יהודי תמיד בהשי"ת. וכן לפני קבלת התורה היה ראשית דבר ה' לישראל להודיעם מהו מעמדו של יהודי, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שידעו שישראל הם גוי קדוש בכל המצבים, אפילו כשהם משוקעים במ"ט שערי טומאה. וכמאמר הכתוב (במדבר כג) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. ואם כי לכאורה תמוה דהלא אחז"ל (ב"ק ג.) כל האומר הקב"ה וותרן וכו' ואיך לא הביט און ביעקב. אלא דכאשר יהודי בשעה שחוטא מקיים ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו, כאבו גדול מאד

כאשר יהודי נמצא במצב שבחיצוניות כבר אינו מסוגל לקרוא לה', הרי ממעמקים קראתיך ה', במעמקי נפשו הוא מיוסר וכאוב ונפשו מייחלת לה'. וכדאיתא בספה"ק שישאל במצרים היו כמד"כ סגר עליהם המדבר, היינו כח הדבור, שלא היה להם בחי' דבור לדבר לפני השי"ת. ורק אנתה היתה להם, שזו היתה האתחלתא דגאולה, כדכתיב ויאנחו בני ישראל ויזעקו ותעל שועתם אל הא' וישמע א' את נאקתם, כל אלו הם לשונות של אנתה בלא דיבור, שנאנחו לפני ה' בפנימיות נפשם מתוך יסורי הנפש שלא השלימו עם מצבם. וזה היה הקוסטא דחיותא שממנו שורש הגאולה, כמרומז בסנה אשר איננו אוכל. וכמו בגאולת הכלל כך גם בגאולת הפרט, כאשר יש ליהודי תביעת הנפש ויסורי מצפון ואינו משלים בשום אופן עם המציאות, ומחפש את כל העצות איך להתחדש בצמיחה מחודשת, זה כח הגאולה הגואלו מכל המצבים הקשים ביותר ומביאו לצמיחה חדשה.

ב.

יש לבאר עוד ענין ראשית התגלות הקב"ה אל משה בדבר השליחות הגדולה להוציא את בני ממצרים, דהנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל זה הציור של מצב עם ישראל, שהוא כסנה בוער באש טומאת מצרים, שהיא מקור הטומאה בעולם, ולמרות הכל הסנה איננו אוכל, לא נאכלה קדושתם באש הטומאה. ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה וגו', שהיה תמה איך יתכן כדבר הזה שקדושת ישראל מתקיימת בתוך כזו טומאה. ויאמר אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, בני ישראל שאתה עומד ותמה עליהם אדמת קודש הם, קדושתם נעלה לעילא ולעילא מכל מושגים טבעיים. מהותם של ישראל היא גבוה מעל גבוה, בנים אתם לה' אלקיכם, שהיא מציאות נצחית, כדקיי"ל דהלכה כר"מ שבין כך ובין כך נקראו בנים, והרי הם במדרגה הגבוהה ביותר ולמעלה ממלאכים

הערכה נכונה במהות יהודי, ומשמעות הענין שבשר ודם דבוק בהשי"ת, הרי היה נראה בצורה אחרת לגמרי, ורק כאמור שגם יהודי אינו תופס את רום ערכו. וכמאמר מרן הס"ק מסלונים זי"ע עה"פ (משלי ג) מוסר ה' בני אל תמאס, המוסר של הקב"ה הוא, בני, הרי אתה בן המלך, אל תמאס, אל תלכלך את עצמך במעשים שאינם הולמים אותך. זהו המוסר האמיתי הנוקב ביותר שמונע את יהודי מלחטוא, שהרי אתה בן המלך, ואיך תעשה דבר הגורם ריחוק מהשי"ת. וכמאמר הרה"ק הרמ"מ מויטפסק זי"ע בפרי הארץ, שכל הנאה גשמית אפילו כשרה ומותרת היא בבחי' נרגן מפריד אלוף, שעושה מחיצה של ברזל המבדלת בין יהודי להשי"ת. תכלית הבריאה היא שיהודי יכיר כי הוא בני בן המלך ואל תמאס. שאין דבר המביא יהודי לתשובה ולהיות קרוב להשי"ת יותר מזה, שידע מהו יהודי ומה עלול להפסיד, ולא ימכור בכורתו בנוזד עדשים ויאבד בידיו את הזכיה הגדולה הזו שניתנה לבשר ודם להיות בבחי' בנים אתם לה' אלקיכם.

ליהודי יש יעוד גבוה מאד, כמאמרם ז"ל נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שבעולמות התחתונים מקום שיש יצה"ר ואדם מוטרד ומבולבל כל כך, שם חפץ הקב"ה שתהיה לו דירה. ואלו אשר זכו לקיים תכלית הבריאה הגיעו להיות גבוהים יותר ממלאכים ושרפים, כדאיאת בגמ' (סנהדרין צג). גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, כי מלאכים ושרפים אין להם שייכות לעוה"ז, אבל ישראל הנמצאים בתוך כל היצרים ובתוך כל הצרכים הגשמיים, מתוך זה מגיעים לתכלית לעשות להשי"ת דירה בתחתונים. וכמש"כ הרמח"ל במסלת ישרים (פכ"ו) על מאחז"ל טהרה מביאה לידי קדושה, שאחרי שאדם מטהר דמו מכל טומאה זוכה למדרגה עליונה של קדושה שמתקדש כקרבן וכמזבח, והיינו שדוקא ע"י שמטהר דמו בתחתונים מסוגל בו"ד להגיע לקדושה עליונה ביותר. אם היה לו ליהודי את החשבון האמיתי לא היה מסוגל לאבד את הכל, ורק כמאמר צדיקים עה"פ (תהלים קטו) עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו, אם האדם משתמש בעינים ובאזנים להם לצורך הנאותיו, אז לא יראו

על שהוא מתרחק מהשי"ת ומאבד הריעות והידידות עמו ית', חטאים כאלו שחוטא בלב קרוע ומורתח, וגם בשעת החטא צעק לבם אל ה' איך אעשה דבר כזה שמרחיקני מהשי"ת, אלא שפחו עליו יצרו ואין לו כח להתגבר, על זה נאמר לא הביט און ביעקב.

וכל זה הוא ענינו הנשגב של שיר השירים שאחז"ל (ידים ג,ה) אמר רבי עקיבא לא היה כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, כי כולו ציור על גודל אהבת קוב"ה וישראל. ועל זה נאמר לא היה העולם כדאי, אף שהיו בבריאה זמנים ומעמדים נשגבים מאד, כמו מתן תורה ויציאת מצרים וקרי"ס שהיו ברוב נסים ונפלאות, ועם כל זה רק ליום שניתן בו שיר השירים לא היה העולם כדאי, והוא מטעם שבשיר השירים נתגלה אור זה של גודל אהבת הקב"ה לישראל ואהבת ישראל להקב"ה, שלא היה העולם כדאי לה כי היא למעלה מכל מושגי העולם השפל. וזהו פי' כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, ההבדל בין קודש לקודש קדשים לרמוז על זאת, שקודש קדשים הוא למעלה מכל השגה וקנה מידה של אדם המביט בראיה גשמית של עוה"ז. בשיר השירים נתגלתה הדרך שיהודי עובד להשי"ת מאהבה, כמש"נ (שה"ש ה) אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני, זו המדרגה הגבוהה ביותר של אהבה שהוא חולה מרוב אהבה, אשר בכל מצב שהוא, גם כשאין לו כלום ואפילו בשפל המדרגה והוא חוטא, הרי חולת אהבה אני. אמנם היו בבריאה מעמדים נשגבים מאד, אבל הדרך של אהבת ה' כפי שנתגלתה כרמיזא בשיר השירים היא גבוה מעל גבוה ואין העולם כדאי לה. ועל זה מיוסדת כל דרך הבעש"ט הק', לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים מתוך רוב אהבה. כידוע שהתגלות דרך הבעש"ט היתה לקרב את ביאת המשיח ולהביא לעולם התיקון, וענין עולם התיקון הוא שלמות האהבה והיחוד בין קוב"ה וישראל בבחי' כי חולת אהבה אני. והדרך הזאת שהעיקר הוא אהבה מקרבת את הגאולה ומביאה לתיקון הגמור.

ענין עולם התיקון הוא השגת ההכרה הנכונה מהו יהודי וכמה גבוהה מעלתו. אילו היתה ליהודי

שלעילא ולעילא מכל דרגין, למעלה ממלאכים ושרפים, שע"י שמטהר עצמו זוכה לכך בבחי' טהרה מביאה לידי קדושה, ובלא זאת חסר העיקר. בחי' שיר השירים שכולו אהבת ה', אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני, זה עיקר התיקון הגמור של הבריאה.

ולא ישמעו, אבל כאשר יהודי מטהר עצמו אזי טהרה מביאה לידי קדושה, ככל שמטהר עצמו כך זוכה למדרגה הגבוהה של קדושה. וע"ז נאמר לא היה כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים, בו נתגלה דתכלית ירידת יהודי לעולם היא הקירבה להשי"ת, שיכול לזכות שיתמלא בו רצון הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. שיר השירים הוא הבחי'

מי אנכי כי אלך אל פרעה

א.

מורא גדול זו גילוי שכינה, ואילו אם הגואל יהיה אדם פשוט, אזי גם הגאולה תהיה גאולה של קטנות מגלות לגאולה גרידא. ומשה שהיה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, סבר שאם הקב"ה שולחו את הקטן שבישראל, הרי שרצונו ית' שהגאולה תהיה באופן קטנות במדרגה פשוטה מאד. ולכך סירב ביותר, לא סירוב ללכת היה זאת, אלא הפצרות ותחנונים בעבור כלל ישראל, שלא השלים שהגאולה תהיה במדרגה כה נמוכה. וזהו אומרו מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, הרי אם אלך אני תהיה גאולה במדרגה קטנה, שאיני מסכים לזה. ושלח נא ביד תשלח, שלח נא ביד אנשים גדולים, ביד אהרן, כדי שתהיה הגאולה במדרגה עילאית.

ובזה מתבאר גם מש"נ להלן שאמר משה להקב"ה למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתיני ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, שלכאורה איך אמר משרע"ה דברים כאלה כלפי מעלה. אלא הכוונה היתה גם על מה שאמר פרעה לא ידעתי את ה' מי ה' אשר אשמע בקולו, דכנגד זה אמר משה מאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, דכיון שאני הקטן שבישראל נשלחתי אליו, על כן עונה הוא בחוצפה ושפלות והרע לעם הזה, משא"כ אילו היית שולח אנשים גדולים בעלי מדרגה גבוהה לא היה מסוגל פרעה לענות בצורה כה שפלה ולהרע עוד יותר.

ויאמר משה אל הא' מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים. הנה בפרשה זו תמוה מאד ענין סירובו של משה רבינו לשליחותו של הקב"ה, שטען מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, וגם לאחר שאמר לו הקב"ה כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך וגו' עדיין היה מסרב, ולאחר כל דברי הקב"ה אליו עדיין ביקש שלח נא ביד תשלח, שכ"ז תמוה מאד איך זה כה סירב והפציר נגד ציוויו ורצונו ית'. ויש מפרשים, דמאחר שמדתו של משה רבינו היתה ענוה, ואם הקב"ה שולחו לגאול את ישראל הרי משמעות הדבר שהוא המנהיג המיוחד גואלם של ישראל, וחשש פן יפסיד מדתו המיוחדת. אך סוכ"ס התמיהה במקומה, שאם הקב"ה אומר לו שרצונו שילך לשליחות זו היה עליו לוותר גם על זאת. ואחרי כל התירוצים נשאר ענין זה מוקשה מאד איך זה סירב לרצון השי"ת. כן צ"ב אומרו וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, מה ענין האות על כך, שהרי לא היו למשה רבינו ספיקות אם הקב"ה שולחו, אלא שטען שקשה לו ללכת, ומה תשובה היא לזה אומרו וזה לך האות כי אנכי שלחתיך.

וי"ל הענין, דמשה ידע שאופן הגאולה תלויה בדרגת הגואל. דאם הגואל יהיה אדם גדול במדרגה עליונה, גם הגאולה תהיה במדרגה עילאית בבחי'